

מאזן התשלומים ושחר החוץ

1. התפתחות מאזן התשלומים

בשנת 1963 חלה ירידה בעודף היבוא. הוא הסתכם ב-407 מיליון דולר, והיה נמוך ב-48 מיליון דולר, שהם 11 אחוזים, מאשר ב-1962, וב-25 מיליון דולר — 6 אחוזים — מאשר ב-1961. היצוא גדל בשנת 1963 ב-101 מיליון דולר (כ-20 אחוזים) בעוד שהיבוא גדל ב-54 מיליון דולר (כ-6 אחוזים). בשנת 1962 כיסה היצוא כ-52 אחוזים מן היבוא, ואילו ב-1963 — קרוב ל-60 אחוזים. שיפור זה הוא בחלקו פרי כמה גורמים מיוחדים: העלייה הרבה ביצוא ההדרים; מלאי שנאגר בשנים קודמות; ואי-עלייה ביבוא הממשלתי. עודף היבוא במחצית הראשונה של 1963 היה נמוך ב-36 מיליון דולר (קרוב ל-20 אחוזים) מאשר בתקופה המקבילה של 1962, בעוד שבמחצית השנייה — ב-12 מיליון דולר (כ-5 אחוזים) בלבד.

השפעתו של הפיחות, שחל בפברואר 1962 ואשר הביא להעלאה ניכרת בשער החליפין, החלה לתת אותותיה ביבוא בחודשים האחרונים של 1962. החל מאוקטובר אותה שנה הורגש צמצום ביבוא. אולם, מאידך, יש לציין כי בשנה שלפני הפיחות — 1961 — חלה עלייה גדולה ביבוא, שהיתה קשורה ודאי גם בציפיות לפיחות. בשנת 1963 היה היבוא נמוך יחסית בחודשים הראשונים

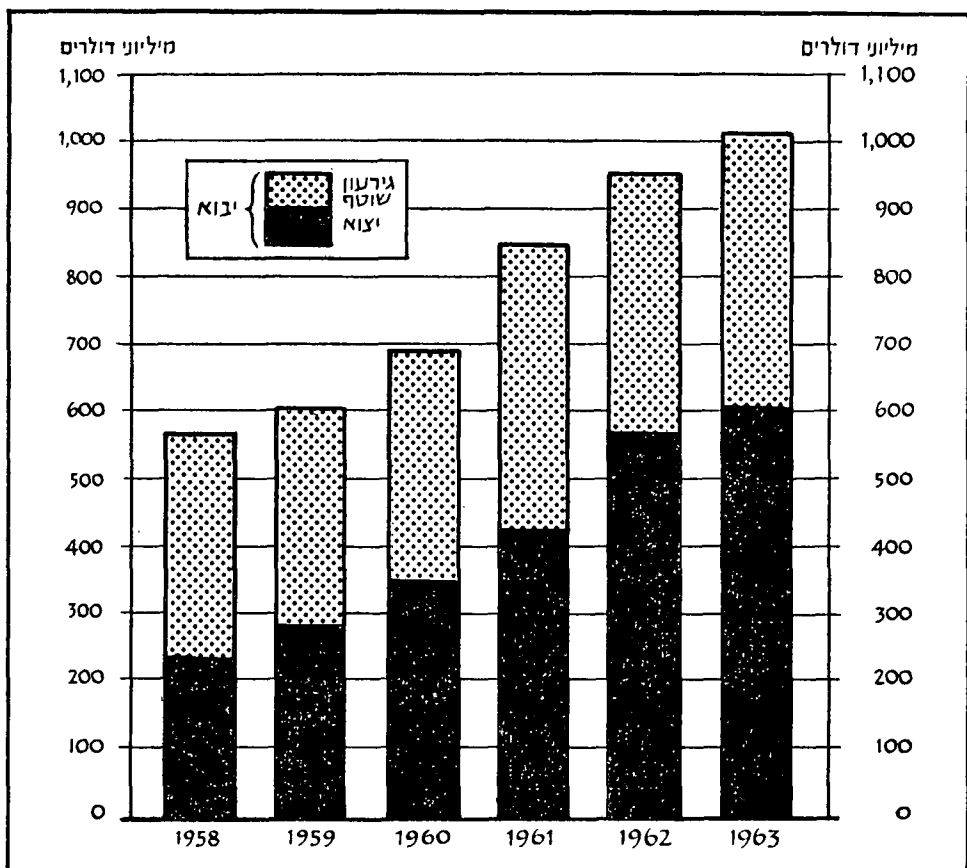
לוח ג' 1

מאזן התשלומים, לפי סעיפים עיקריים, 1958 עד 1963

(מיליוני דולרים)

1963	1962	1961	1960	1959	1958	
1,011.5	957.8	856.9	695.8	603.6	569.5	(1) יבוא סחורות ושירותים
604.6	503.2	425.1	359.1	287.4	235.4	(2) יצוא סחורות ושירותים
406.9	454.6	431.8	336.7	316.2	334.1	(3) עודף היבוא
350.5	330.7	346.3	311.1	251.0	263.6	(4) העברות חד צדדיות
-56.4	-123.9	-85.5	-25.6	-65.2	-70.5	(5) סך הכל (3)-(4)
161.9	203.1	176.1	101.1	81.2	67.2	(6) תנועות הון לזמן ארוך
						(7) תנועות הון לזמן קצר
-93.2	-104.7	-71.9	-60.1	-26.5	-1.5	(לרבות יתרות מטבע חוץ)
-12.3	+25.5	-18.7	-15.4	+10.5	+4.8	(8) טעויות והשמטות, נטו

היבוא, היצוא והגירעון השוטף, 1958 עד 1963

של השנה, אך לקראת סיומה ניכרה בו עלייה. מגמה זאת של עלייה מחודשת ביבוא התחזקה בחודשים הראשונים של 1964. יש לשער כי העלייה הרבה בהיקף הפעילות במשק בשנת 1963 נתנה אותותיה גם בגידול הביקוש ליבוא, מה גם שנמשך תהליך ההקלות בסדרי הנוהל ביבוא, ומוצרים נוספים נכללו בתוכנית הליברליזציה. יש פיגור מסויים בהשפעת העלייה באמצעי התשלום על הביקוש, והיא הורגשה ביבוא בסוף 1963 ובחודשים הראשונים של 1964. ביבוא המוצרים, שנוכו ממנו תנודות עונתיות, מסתמנת מגמת עלייה החל ממארכ 1963, והיא נעשית בולטת בחודשים האחרונים של השנה. בעיקר מורגשת העלייה ביבוא המוצרים לצריכה ישירה ובנסיעות לחוץ-לארץ. יבוא המוצרים עלה במשך השנה בשיעור הנמוך רק במקצת מזה של השנה הקודמת — 5.5 לעומת 7.0 אחוזים — בעוד שיבוא השירותים עלה במידה קטנה יותר, בין השאר, הודות לירידה קלה בהוצאות על יבוא שירותי הממשלה. יבוא השירותים, פרט לשירותי הממשלה, עלה ב־1963 11 אחוזים, לעומת עלייה של 21 אחוזים ב־1962.

ההתפתחות ביצוא היתה הפוכה. בעוד שבחודשים הראשונים של שנת 1963 עמד היצוא על רמה גבוהה מאוד, הרי בחודשים האחרונים היה גבוה רק במעט מעל לרמתו ב־1962. בחציה הראשון של 1963 היה היצוא גבוה ב־27 אחוזים מעל היצוא בחודשים המקבילים של 1962, בעוד שהגידול בחציה השני של השנה הסתכם ב־17 אחוזים בלבד. מגמה זו מודגשת יותר ביצוא

מאזן התשלומים, לפי רבעי שנה, 1962 ו-1963

(מיליוני דולרים)

1963				1962				
אוקטובר- דצמבר	יולי- ספטמבר	אפריל- יוני	ינואר- מרס	אוקטובר- דצמבר	יולי- ספטמבר	אפריל- יוני	ינואר- מרס	
								א. החשבון השוטף
9.4	—	15.9	49.6	6.9	—	8.0	34.3	(1) יצוא פרי הדר
3.6	1.5	3.8	5.4	5.1	2.3	4.7	7.1	יצוא חקלאי אחר
44.0	24.3	37.1	37.6	38.8	21.2	29.9	29.2	יצוא תעשייתי
19.7	34.2	24.9	25.2	16.2	30.6	17.9	19.2	יצוא יהלומים
65.0	74.8	68.2	60.6	53.3	61.7	63.4	53.4	יצוא שירותים
141.7	134.8	149.9	178.2	120.3	115.8	123.9	143.2	סך כל היצוא
17.5	10.6	13.8	11.0	19.6	10.0	9.9	10.3	(2) יבוא נכסי תצרוכת
113.6	104.8	109.1	84.0	102.0	96.0	107.1	88.6	יבוא חומרי גלם
12.3	12.7	12.2	10.5	10.1	12.5	10.3	7.1	יבוא דלק
27.7	32.1	25.1	35.9	29.4	31.3	27.3	30.6	יבוא נכסי השקעה
5.1	0.1	7.0	4.2	3.2	1.2	5.7	11.6	יבוא אניות
26.5	21.1	32.8	25.4	25.2	42.0	27.1	19.5	יבוא שירותי ממשלה
56.0	79.1	63.8	57.5	55.6	62.3	59.0	53.3	יבוא שירותים אחרים
258.7	260.5	263.8	228.5	235.1	255.3	246.4	221.0	סך כל היבוא
99.5	100.3	85.5	28.0	87.3	96.9	99.8	58.4	(3) הגירעון המסחרי
117.0	125.7	113.9	50.3	114.8	139.5	122.5	77.8	(4) הגירעון השוטף
94.5	83.1	97.3	75.6	75.7	73.1	102.6	79.3	ב. העברות חד-צדדיות
-22.5	-42.6	-16.6	+25.3	-39.1	-66.4	-19.9	+1.5	סך הכל, א+ב, נטו
+32.8	+24.6	+29.4	+75.1	+54.0	+64.7	+31.2	+53.2	ג. תנועות הון לזמן ארוך, נטו
-26.4	+43.4	-17.6	-92.6	-6.1	-9.1	-32.5	-57.0	ד. תנועות הון לזמן קצר, נטו
+16.1	-25.4	+4.8	-7.8	-8.8	+10.8	+21.2	+2.3	ה. טעויות והשמטות, נטו

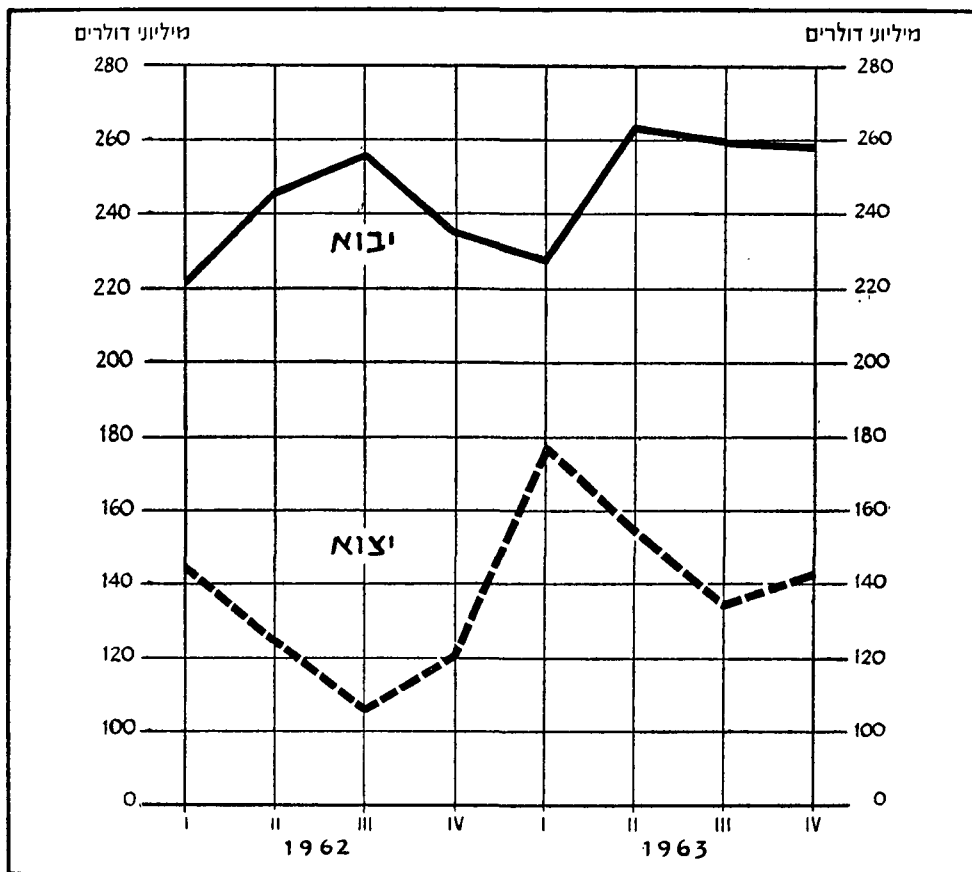
המוצרים מאשר ביצוא השירותים, והיא קיימת לא רק ביצוא ההדרים שהיה גבוה במיוחד בשנת 1963, אלא גם ביצוא התעשייתי (למעט יהלומים) שרמתו בחצי הראשון של 1963 היתה גבוהה ב-28 אחוזים לעומת התקופה המקבילה ב-1962, בעוד שהגידול בחציה השני של השנה היה 12 אחוזים בלבד. יצוא היהלומים גדל אף הוא בחציה הראשון של השנה בכ-30 אחוזים, ואילו בחציה השני רק ב-17 אחוזים. ביצוא המוצרים, שנוכו ממנו תנודות עונתיות, מורגשת מגמת הירידה החל מחודש מאי 1963. מגמת השיפור במאזן התשלומים, שניכרה בסוף 1962 ובתחילת 1963, נפסקה במחצית השנייה של 1963.

בשנת 1963 לא ניתנו, אמנם, פרמיות ליצוא, אולם נמשכה המדיניות של עידוד היצוא בדרכים שונות, כגון החזרי מכס ודמי רציף, השתתפות בהוצאות השיווק ורכישת שווקים חדשים וכדומה. כן קיימות בכמה ענפים, ובעיקר במוצרי טכסטיל, קרנות השוואה המפנות ליצואנים סכומים שניגבו מהיטלים על השוק המקומי.

בשנת 1963 חל שיפור בתנאי הסחר של ישראל. חלה עלייה הן במחירי סחורות היצוא והן במחירי סחורות היבוא, אולם בעוד שלגבי היצוא חלה עלייה של כ-4 אחוזים, הודות לעלייה הרבה במחירי היצוא החקלאי, הרי לגבי היבוא חלה עלייה של אחוז אחד בלבד. למחירי היבוא

דיאגרמה ג' 2

היבוא, היצוא והגירעון השוטף, לפי רבעי שנה, 1962 ו-1963

היבוא והיצוא של סחורות, לפי אזורי הייעוד והמוצא, 1959 עד 1963

(מיליוני דולרים)

סך הכל	ארצות אחרות	אפריקה	ארצות הברית	ארצות אירופה המזרחית	שאר ארצות אירופה	בריטניה	ארצות השוק המשותף	
1959								
426.4	69.8	14.0	124.6	6.2	49.9	49.0	112.9	יבוא
176.5	34.6	5.5	27.0	5.2	28.9	32.8	42.5	יצוא
-249.9	-35.2	-8.5	-97.6	-1.0	-21.0	-16.2	-70.4	המאזן המסחרי
1960								
490.8	58.7	17.8	146.4	4.0	58.6	59.3	146.0	יבוא
210.3	38.1	10.6	28.5	3.7	31.7	35.4	62.3	יצוא
-280.5	-20.6	-7.2	-117.9	-0.3	-26.9	-23.9	-83.7	המאזן המסחרי
1961								
574.2	61.8	18.9	169.5	6.2	61.9	78.5	177.4	יבוא
238.5	47.5	13.2	33.8	6.6	34.7	35.0	67.7	יצוא
-335.7	-14.3	-5.7	-135.7	+0.4	-27.2	-43.5	-109.7	המאזן המסחרי
1962								
613.8	72.1	19.0	201.5	8.4	66.6	99.3	146.9	יבוא
271.4	48.6	10.5	42.3	8.4	50.3	37.1	74.2	יצוא
-342.4	-23.5	-8.5	-159.2	—	-16.3	-62.2	-72.7	המאזן המסחרי
1963								
649.3	84.0	22.6	179.5	13.3	72.0	127.4	150.5	יבוא
336.0	49.4	12.0	46.6	9.1	63.3	47.3	108.3	יצוא
-313.3	-34.6	-10.6	-132.9	-4.2	-8.7	-80.1	-42.2	המאזן המסחרי

ישנה השפעה רבה יותר על מאזן התשלומים, כיוון שמשקל היבוא גבוה ממשקל היצוא, אולם תנודות המחירים בשנה זו הביאו למשק הישראלי רווח של כ-6 מיליון דולר.

ארצות-הברית, בריטניה וגרמניה המערבית המשיכו להיות הספקים העיקריים לסחורות היבוא וארצות הייעוד העיקריות של היצוא. בעוד שבשנים 1959 עד 1961 חלה עלייה בגרעון המסחרי עם ארצות השוק המשותף, ירד גרעון זה בשנתיים האחרונות. כן חלה בשנת 1963 ירידה במאזן המסחרי השלילי עם ארצות-הברית, אם כי הגרעון במאזן זה עומד עדיין על רמה גבוהה מאוד. לעומת זאת חלה עלייה מתמדת במאזן הסחר השלילי עם בריטניה. נראה כי מחוץ למוצרים בודדים לא היתה עד כה לכינון השוק המשותף השפעה ניכרת על היצוא.

מאזן התשלומים, 1962 ו-1963

(מיליוני דולרים)

1963			1962		
זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות	זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות
א. החשבון השוטף					
-313.3	649.3	336.0	-342.4	613.8	271.4
(1) מוצרים					
+15.3	38.0	53.3	+12.4	26.0	38.4
(2) תיירות ונסיעות לחוץ לארץ					
+45.0	69.1	114.1	+47.7	68.7	116.4
(3) תחבורה					
-1.3	31.8	30.5	-1.0	27.9	26.9
(4) ביטוח					
-46.2	72.4	26.2	-48.2	69.5	21.3
(5) שירותי הון					
-90.6	105.8	15.2	-103.4	113.8	10.4
(6) ממשלה, לנמ"א *					
-15.8	45.1	29.3	-19.7	38.1	18.4
(7) שונות					
-406.9	1,011.5	604.6	-454.6	957.8	503.2
סך הכל, (1) עד (7)					
ב. העברות חד-צדדיות					
(8) מתנות והעברות על-ידי פרטים ועולים					
+82.1	0.8	82.9	+57.8	0.7	58.5
(8.1) במזומן					
+10.2	0.5	10.7	+10.2	0.4	10.6
(8.2) בסחורות					
+139.0	3.9	142.9	+133.9	4.0	137.9
(9) פיצויים אישיים מגרמניה					
+28.4	5.6	34.0	+47.0	4.3	51.3
(10) שילומים מגרמניה					
+5.9	—	5.9	+8.0	—	8.0
(11) מענק ממשלת ארצות-הברית					
+0.1	0.3	0.4	—	0.3	0.3
(12) הסיוע הטכני של האו"ם					
(13) העברות הסוכנות ומוסדות אחרים					
+83.0	—	83.0	+71.8	—	71.8
(13.1) במזומן					
+1.8	—	1.8	+2.0	—	2.0
(13.2) בסחורות					
+350.5	11.1	361.6	+330.7	9.7	340.4
סך הכל (8) עד (13)					
-56.4	1,022.6	966.2	-123.9	967.5	843.6
סך הכל (א) + (ב)					

* לא נזכר במקום אחר.

לוח ג' 4

מאזן התשלומים, 1962 ו-1963 (המשך)

(מיליוני דולרים)

1963			1962		
זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות	זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות
ג. תנועות הון נטו					
(14) הלוואות לזמן בינוני ולזמן ארוך					
+23.2	56.2	79.4	+33.4	33.1	66.5
(14.1) מילווה העצמאות והפיתוח					
(14.2) הלוואות ממשלת ארצות-					
+42.7	5.9	48.6	+35.4	2.6	38.0
הברית במסגרת המענק					
(14.3) הלוואות אחרות לזמן					
-29.2	144.3	115.1	+52.0	95.8	147.8
ארוך ולזמן בינוני					
+125.2	17.0	142.2	+82.3	6.9	89.2
(14.4) השקעות מחוץ-לארץ					
+161.9	223.4	385.3	+203.1	138.4	341.5
סך הכל (14)					
(15) תנועות הון לזמן קצר					
-11.1	11.1	—	+8.4	—	8.4
(15.1) הלוואות לזמן קצר					
-0.3	0.3	—	-5.2	5.2	—
(15.2) חשבונות סילוקין					
+23.4	—	23.4	+22.9	—	22.9
(15.3) פיקדונות חוץ					
(15.4) יתרות ממשלת ארצות					
+7.4	—	7.4	+9.8	—	9.8
הברית במסגרת המענק					
-94.9	94.9	—	-108.5	108.5	—
(15.5) יתרות מטבע חוץ					
-17.7	17.7	—	-32.1	32.1	—
(15.6) זהב מוניטארי					
-93.2	124.0	30.8	-104.7	145.8	41.1
סך הכל (15)					
+68.7	347.4	416.1	+96.4	284.2	382.6
סך הכל (14) + (15)					
+12.3	1,370.0	1,382.3	-25.5	1,251.7	1,226.2
סך הכל (א) עד (ג)					
-12.3	12.3	—	+25.5	—	25.5
טעויות והשמטות נטו					

לאחר ירידה ב־1962 חלה עלייה נוספת בהעברות החד־צדדיות לישראל. בעיקר עלו הסעיפים הכוללים העברות כספים לידי פרטים בישראל, כגון העברות של פרטים ועולים ופיצויים אישיים מגרמניה. דבר זה התבטא בהגברת ההמרה של מטבע חוץ. לעומת זאת חלה ירידה בהעברות לגורמים ממשלתיים, כגון השילומים מגרמניה ומענק ממשלת ארצות־הברית. מגמה זו ניכרת במשך כל השנים האחרונות, אולם ב־1962, ובעיקר ב־1963, התחזקה במיוחד. בשנת 1959 היו ההעברות המיועדות לפרטים 32 אחוזים מסך העברות ההון לישראל. חלקן של העברות אלה עלה ל־53 אחוזים מהעברות ההון ב־1962 ול־70 אחוזים ב־1963.

עלייה גדולה במיוחד חלה גם בהשקעות מחוץ־לארץ, ואף זאת כהמשך ל־1962. לעומת זאת חלה ב־1963 ירידה בחובות המדינה לחוץ־לארץ, דבר שמקורו במגמה מכוונת לצמצם התחייבויות אלה. כתוצאה מהסדר מיוחד נפרעו חובות של כ־50 מיליון דולר על־ידי הממשלה. זו גם הסיבה לעלייה האיטית יותר ביתרות מטבע־החוץ של המדינה, למרות העובדה שעודף היבוא היה נמוך יותר וההעברות החד־צדדיות גבוהות יותר.

לוח ג' 5

מקורות יבוא החוץ, 1959 עד 1964

1963	1962	1961	1960	1959	
מיליוני דולרים					
העברות המיועדות לפרטים					
92	68	45	37	30	העברות פרטים
139	134	111	98	71	פיצויים אישיים מגרמניה
125	82	52	43	13	השקעות מחוץ לארץ
356	284	208	178	114	סך הכל
העברות לסקטור הציבורי					
28	47	88	76	66	שלומים מגרמניה
6	8	10	14	10	מענק ממשלת ארצות־הברית
50	45	42	47	45	מילווה ממשלת ארצות־הברית
85	74	92	87	74	העברות מוסדות
23	33	32	28	35	מילווה העצמאות והפיתוח
-29	52	21	2	15	הלוואות אחרות לזמן ארוך ובינוני, נטו
163	259	285	254	245	סך הכל
519	543	493	432	359	סך הכל כללי
אחוזים					
70	53	40	41	32	העברות המיועדות לפרטים
30	47	60	59	68	העברות לסקטור הציבורי
100	100	100	100	100	סך הכל

אמנם, גם לאחר החזרת חובות אלה עלו היתרות ב־113 מיליון דולר והסתכמו בכ־618 מיליון דולר. יתרות מטבע־החוץ נטו, כלומר בניכוי ההתחייבויות לזמן קצר, עלו ב־93 מיליון דולר והסתכמו בכ־490 מיליון דולר¹.

2. היצוא

יצוא הסחורות והשירותים ב־1963 הגיע ל־605 מיליון דולר, עלייה של כ־100 מיליון דולר, או כ־20 אחוזים, לעומת 1962. קצב הגידול דומה לזה של השנה הקודמת, אולם עיקר הגידול היה ביצוא הסחורות, שעלה ב־24 אחוזים לעומת 14 אחוזים ב־1962, בעוד שיצוא השירותים עלה ב־15 אחוזים, לעומת 24 אחוזים בשנה הקודמת. המחירים של מוצרי היצוא עלו בכ־4 אחוזים. העלייה ביצוא במחירים קבועים הגיעה ל־19 אחוזים לעומת 16 אחוזים ב־1962.

לוח ג' 6

יצוא המוצרים, לפי קבוצות עיקריות, 1962 ו־1963

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-)		1963		1962	מדד המחירים (1962=100)	
מחירים שוטפים	במחירי 1962	מחירים שוטפים	מחירי 1962			
25.7	15.9	74.9	65.1	49.2	115	פרי הדר
-4.9	-6.2	14.3	13.0	19.2	110	מוצרים חקלאיים אחרים
22.0	20.6	139.6	138.2	117.6	101	מוצרי תעשייה
20.1	18.0	104.0	101.9	83.9	102	יהלומים
1.7	1.7	3.2	3.2	1.5	100	שונות
64.6	50.0	336.0	321.4	271.4	104	סך הכל

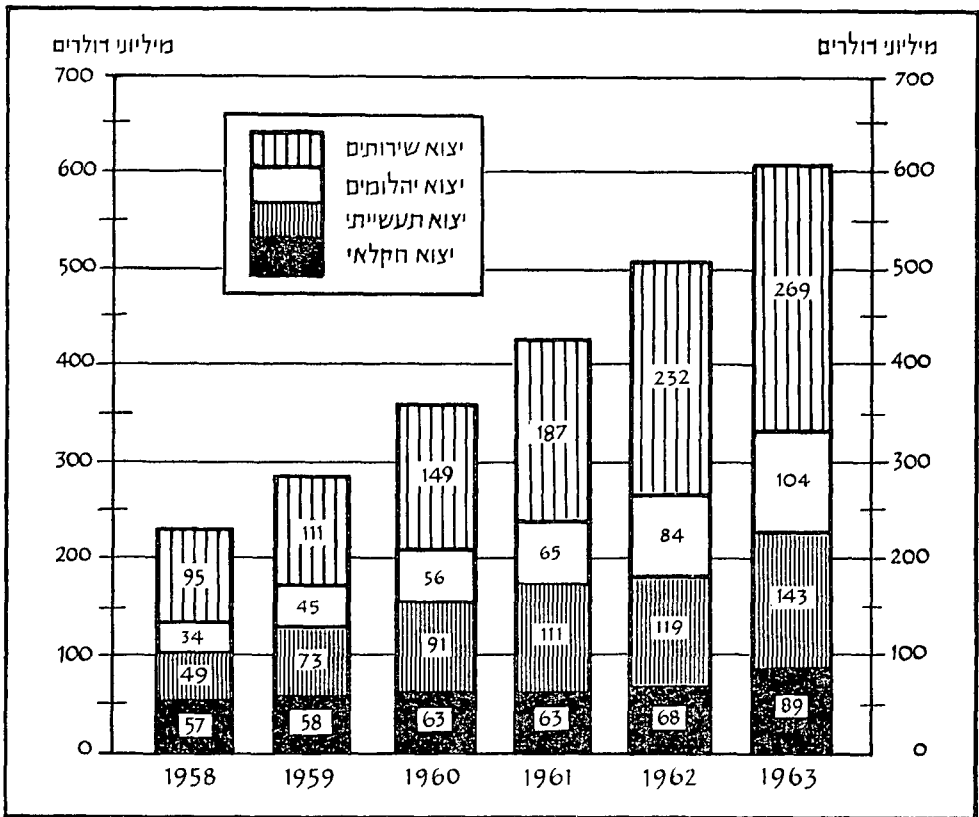
עיקר העלייה התרכזה בחציה הראשון של השנה, שהיצוא בו היה גבוה ב־28 אחוזים מאשר בחצי הראשון של השנה הקודמת, בעוד שהיצוא בחציה השני של השנה היה גבוה רק ב־13 אחוזים מרמתו ב־1962.

בהמשך למגמה של השנים האחרונות היה ליצוא היהלומים חלק ניכר בגידול הכללי. משקלו בסך היצוא המשיך לעלות והגיע ל־17 אחוזים לעומת 16 אחוזים ב־1962. אולם בניגוד למגמת הירידה במשקל היצוא החקלאי בשנים האחרונות, עלה משקלו ב־1963 והגיע ל־15 אחוזים, לעומת 14 אחוזים בשנה הקודמת. משקל יצוא השירותים ירד במקצת והסתכם ב־44 לעומת 46 אחוזים ואילו משקל היצוא התעשייתי (מחוץ ליהלומים) נשאר יציב בגובה כ־24 אחוזים מסך היצוא.

בשנת 1963 עלה במיוחד יצוא פרי ההדר והגיע לרמה הגבוהה ביותר שהשיג אי פעם —

¹ נתונים אלה גבוהים ב־20 מיליון דולר מהנתונים המובאים בספר ט"ו להלן, מאחר שכלולים בהם סיקדונות הממשלה בבנקים בחוץ־לארץ.

היצוא, לפי קבוצות ראשיות, 1958 עד 1963

74.9 מיליון דולר. עלייה זו של למעלה מ-50 אחוזים היתה בחלקה תוצאה של תוספת 15 אחוזים במחיר שהושג, ובחלקה פרי גידול הכמות מ-9.6 מיליון טיבות ב-1962 ל-12.5 מיליון טיבות ב-1963. בשנה זו הצטרפו כמה גורמים שתרמו לגידול חסר-תקדים זה: פרדסים צעירים נכנסו בשנה-שנתיים האחרונות לגיל הנבה; תנאי מזג האוויר היו נוחים במיוחד, ורוב היבול היה כשר למשלוח לחוץ-לארץ; תנאי קרה ששררו בכמה ארצות אחרות צמצמו את היבולים בהן, ולכן עלה הביקוש להדרים הישראליים.

ביצוא המוצרים החקלאיים האחרים נמשכה הירידה שהחלה כבר בשנת 1962. בעיקר ירד יצוא הביצים שעלה לשיא של 12.2 מיליון דולר ב-1961, וירד ל-5.3 מיליון דולר ב-1963, כתוצאה ממדיניות מכוונת להגביל יצוא זה.

ביצוא המוצרים התעשייתיים, פרט ליהלומים, חלה עלייה של כ-19 אחוזים לאחר עלייה של כ-16 אחוזים בשתי השנים הקודמות. גם ביצוא התעשייתי חלה עיקר העלייה בחציה הראשון של השנה. מתוך גידול של 21 מיליון דולר, קרוב ל-15 מיליון דולר התרכזו בחציה הראשון של השנה ורק כ-6 מיליון דולר בחציה השני.

בהמשך למגמת השנים האחרונות, העלייה הגדולה ביותר ביצוא התעשייתי חלה בסעיף "מוצרי מתכת אחרים", שהסתכם ב-19 מיליון דולר, אולם בניגוד לשנים הקודמות נשאר יציב יצוא מוצרי הטקסטיל, ויצוא מוצרי ההלבשה אף ירד. כל זאת כתוצאה מקשיי שיווק, רמה גבוהה של ביקוש

יצוא מוצרים עיקריים, 1959 עד 1963

(מיליוני דולרים)

1963	1962	1961	1960	1959	
					מוצרים חקלאיים
74.9	49.2	40.5	46.6	46.1	פרי הדר
5.3	8.6	12.2	10.7	6.5	ביצים
1.5	2.0	2.3	2.1	1.5	בטנים
2.2	1.5	1.7	0.6	0.3	בננות
5.3	7.1	6.2	3.2	3.7	אחרים
89.2	68.4	62.9	63.2	58.1	סך הכל
					מוצרי תעשייה
12.8	10.0	8.0	7.8	7.3	מוצרי פרי הדר
4.8	3.5	4.1	3.6	2.9	שמנים
5.6	5.5	3.9	3.6	3.1	מוצרי מזון אחרים
5.7	4.4	4.3	3.7	3.4	אשלג
4.3	3.1	4.1	3.4	2.4	צמנט נחושת
2.3	1.6	2.9	1.9	1.5	מחצבים אחרים
0.8	1.9	1.4	2.7	3.8	מכונות וחלפים
8.9	10.1	8.7	8.2	6.3	צמיגים
5.8	5.7	4.7	3.7	1.7	מכונות וציוד חשמלי
19.2	13.4	9.9	7.9	5.2	מוצרי מתכת אחרים
1.2	1.8	2.0	2.5	2.7	מלט
6.0	5.7	4.4	4.2	3.8	לבידים
2.4	2.3	1.9	1.7	1.4	מוצרי קרטון
7.0	5.9	4.8	4.1	4.0	תרופות וכימיקלים
7.0	3.5	2.3	1.5	—	מוצרים מינרליים
					מוצרי טקסטיל :
13.2	11.6	7.4	5.4	2.4	חוטים
4.8	4.4	3.6	3.0	1.4	אריגים
13.2	14.6	12.6	9.4	7.3	מוצרי הלבשה
14.8	18.6	12.1	10.7	10.1	מוצרי תעשייה אחרים
139.6	117.6	104.1	89.0	70.7	סך הכל
104.0	83.9	65.3	56.4	45.2	יהלומים
3.2	1.5	7.2	1.7	2.5	שונות
336.0	271.4	238.5	210.3	176.5	סך הכל כללי
101.0	97.0	98.0	97.0	100.0	מדד מחירים
332.7	280.6	243.4	216.8	176.5	סך הכל במחירים קבועים

מקומי והעובדה שהפחות לא העלה כמעט את השער למוצרים אלה, בעוד שחלה עלייה בהוצאות הייצור. עליה ניכרת חלה ביצוא המחצבים השונים לאחר ההשקעות הגדולות בענפים אלה בשנים האחרונות, וכן ביצוא מוצרי פרי הדר. יצוא הצמיגים ירד בשנה זו בגלל ההתחרות הגוברת בארצות הקונות מוצרים אלה, ובגלל הביקוש המקומי הגבוה. כ־15 מיליון דולר מתוך העליה של 22 מיליון דולר ביצוא התעשייתי — פרט ליהלומים — מהווים מוצרי המתכת, הדלק, מוצרי פרי הדר והמחצבים.

יצוא היהלומים עלה ב־25 אחוזים בשנת 1963. במשך השנים האחרונות עולה יצוא זה משנה לשנה באופן ניכר, והוא גדל יותר מכפליים משנת 1959 ועד 1963. הביקוש ליהלומים בעולם נמצא על רמה גבוהה ועם פיתוח הענף עולה יצואו משנה לשנה.

סך הערך המוסף היה קרוב ל־160 מיליון דולר, גידול של כ־30 אחוזים לעומת השנה הקודמת. אחוז הערך המוסף הממוצע בכלל היצוא עלה מכ־45 אחוזים בשנת 1962 ל־47 עד 48 אחוזים בשנת 1963. בשנה זו פעלו שתי מגמות מנוגדות על הערך המוסף. מצד אחד עלייה גדולה יותר במשקלו של יצוא ההדרים בעל הערך המוסף הגבוה, מה גם שעלה מחיר ההדרים בשוקי חוץ. ומצד שני, חלה עלייה במשקל יצוא היהלומים שהערך המוסף בו נמוך.

ארצות הייעוד העיקריות של יצוא המוצרים המשיכו להיות בריטניה, ארצות־הברית וגרמניה המערבית, שקנו כ־40 אחוזים מסך היצוא בכל השנים האחרונות. בגלל העלייה הרבה ביצוא פרי ההדר גדל ב־1963 במיוחד היצוא לבריטניה ולגרמניה המערבית. היצוא לארצות השוק המשותף הסתכם בכ־30 אחוזים מסך היצוא, לעומת כ־27 אחוזים בשנתיים הקודמות, וגם זאת במידה רבה כתוצאה מהגידול ביצוא פרי ההדר, שחלק ניכר ממנו מופנה לארצות אלה.

לוח ג' 8

היצוא, לפי ארצות הייעוד העיקריות, 1959 עד 1963

(מיליוני דולרים)

1963	1962	1961	1960	1959	
47.3	37.1	35.0	35.4	32.8	בריטניה
46.6	42.3	33.8	28.5	27.0	ארצות הברית
40.1	26.8	23.9	20.4	17.0	גרמניה המערבית
24.2	16.4	12.6	10.8	9.6	שוויץ
22.1	13.2	10.8	11.4	6.7	הולנד
19.8	12.7	13.0	13.0	9.3	בלגיה
12.7	6.9	4.4	4.1	3.9	צרפת
12.4	7.2	7.2	6.4	4.9	הונג־קונג
8.7	8.6	7.5	9.2	8.8	תורכיה
7.9	9.3	11.4	10.4	3.9	איטליה
7.9	5.5	4.2	4.7	3.9	שוודיה
7.6	4.2	3.9	1.9	1.3	יפן
5.5	8.8	5.5	4.8	5.0	יוגוסלביה
73.2	72.4	65.3	49.3	42.4	ארצות אחרות
336.0	271.4	238.5	210.3	176.5	סך הכל

בניגוד לשנים קודמות היתה העלייה ביצוא השירותים ב־1963 קטנה מהעלייה ביצוא המוצרים; סך העלייה הסתכם ב־37 מיליון דולר שהם 15 אחוזים. זאת בעיקר כתוצאה מהעובדה שההכנסות משירותי התחבורה נשארו יציבות. הכנסות אלה היוו בשנת 1962 מחצית מסך יצוא השירותים, וגם ב־1963 תרמו למעלה מ־40 אחוזים מההכנסות. אמנם, ההכנסות מתעופה ירדו במקצת, מ־37 מיליון דולר ב־1962 ל־34 מיליון דולר ב־1963, אך ההכנסות מספנות עלו במידת־מה, מ־79 ל־80 מיליון דולר. בשנת 1963 לא נעשו השקעות מיוחדות בכלי תחבורה, ובתעופה חלה ירידת־מה בניצולת הציוד הקיים. כמו כן, קשיחות המחירים בשירותיה מנעה מהספנות הישראלית לנצל את עליית המחירים שהחלה באמצע השנה. ההכנסות מנוסעים בשירותי התחבורה ירדו מ־35 ל־34 מיליון דולר (הירידה היתה בהכנסות מתעופה); בעוד שההכנסות האחרות ירדו מ־81 ל־80 מיליון דולר.

לעומת זאת, ההכנסות מתיירות המשיכו לעלות בקצב מהיר יותר מאשר בשנה הקודמת והסתכמו ב־53.3 מיליון דולר, כ־30 אחוז מעל רמתם בשנת 1962. מספר התיירים שהגיעו לישראל היה 218 אלף לעומת 184 אלף בשנה הקודמת, עלייה של 18 אחוזים. ההכנסה הממוצעת לתייר עלתה מ־210 דולר ל־245 דולר.

בהכנסות משירותי הון חלה עלייה ניכרת מריבית ודיבידנדה על השקעות, שגדלה מ־3 ל־8 מיליון דולר. בשאר סעיפי הריבית לא חל שינוי. עליות נרשמו גם בהכנסות שאר השירותים.

לוח ג' 9

יצוא השירותים, 1959 עד 1963

(מיליוני דולרים)

1963	1962	1961	1960	1959	
53.3	38.4	30.3	26.9	16.2	תיירות
114.1	116.4	90.3	70.7	60.0	תחבורה
30.5	26.9	27.6	22.0	18.0	ביטוח
21.2	21.3	13.1	7.7	5.6	שירותי הון
15.2	10.4	7.5	6.4	2.3	ממשלה, לנמ"א *
29.3	18.4	17.8	15.1	8.8	שונות
268.6	231.8	186.6	148.8	110.9	סך הכל

* לא נזכר במקום אחר.

3. היבוא

יבוא הסחורות והשירותים ב־1963 הגיע ל־1,012 מיליון דולר, גידול של 54 מיליון דולר, או 6 אחוזים לעומת 1962. גידול זה הינו הנמוך ביותר בשנים האחרונות. ב־1962 עלה סך היבוא ב־12 אחוזים בעוד שב־1961 היתה העלייה 23 אחוזים.

יבוא הסחורות והשירותים עלה בשיעור דומה. יבוא המוצרים עלה ב־5.5 אחוזים לעומת 7 אחוזים בשנת 1962. עיקר העלייה ביבוא המוצרים התרכז ברבע האחרון של השנה. ברבע הראשון חלה ביבוא זה ירידה של 2 אחוזים, לעומת התקופה המקבילה ב־1962; ברבע השני של השנה חלה עלייה של 4 אחוזים; ברבע השלישי חלה עלייה של 6 אחוזים; וברבע האחרון עלה יבוא המוצרים

ב־14 אחוזים לעומת הרבע האחרון של 1962. מספרים מוקדמים לחודשים הראשונים של 1964 מראים כי מגמה זו נמשכת ויבוא המוצרים הוסיף לעלות במידה ניכרת.

במחירי יבוא המוצרים לא חל שינוי רב והם עלו באחוז אחד בערך, כלומר העלייה הריאלית ביבוא היתה קרוב ל־5 אחוזים, לעומת עלייה ריאלית של 8 אחוזים בשנת 1962. יש לציין כי מחירי המוצרים לצריכה ישירה עלו בקרוב ל־15 אחוזים, אולם משקלם בסך היבוא אינו גדול ביותר.

לוח ג' 10

יבוא המוצרים, לפי הייעוד הכלכלי, 1962 ו־1963

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-)		1963		1962	מדד המחירים (1962=100)	
מחירי שוטפים	מחירי 1962	מחירים שוטפים	מחירי 1962			
מוצרים לצריכה						
13.1	6.2	52.9	46.0	39.8	115	ישירה
17.8	17.8	411.5	411.5	393.7	100	חומרי גלם
-3.1	-4.5	137.2	135.8	140.3	101	נכסי השקעה
7.7	7.7	47.7	47.7	40.0	100	דלק
35.5	27.7	649.3	641.0	613.8	101	סך הכל

הגידול העיקרי, גם במחירים קבועים וגם במחירים שוטפים, היה ביבוא המוצרים לתצרוכה, שעלה בשליש. כן חל גידול של כ־20 אחוזים ביבוא הדלק — אולם יש לציין שיבוא זה מיועד בחלקו לזקוק וליצוא. יבוא חומרי הגלם עלה בכ־5 אחוזים, ואילו ביבוא נכסי ההשקעה לא חל שינוי.

ארצות־הברית, בריטניה וגרמניה המערבית היו גם ב־1963 ספקי היבוא העיקריים של ישראל, אולם היבוא מארצות אלה, הגיע ל־45 אחוזים בלבד מכלל היבוא, לעומת כ־60 אחוזים בשנת 1962 וזאת מכיון שהיבוא מארצות־הברית וגרמניה המערבית ירד בשנה האחרונה. היבוא מארצות השוק המשותף, שעלה בהתמדה עד לשנת 1961, ירד ב־1962. במידה רבה אירע הדבר כתוצאה מירידת היבוא מגרמניה המערבית עם סיום הרכישות בכספי השילומים. אולם ב־1963 נשאר היבוא מארצות אלה יציב. היבוא מבריטניה ושאר ארצות אירופה עלה, בעוד שחלה ירידה ביבוא מארצות־הברית.

יבוא השירותים גדל ב־5 אחוזים לעומת עלייה של 21 אחוזים ב־1962, ו־38 אחוזים ב־1961. הסיבה העיקרית היתה הירידה הקלה בהוצאות הממשלה, והיציבות בהוצאות על שירותי התחבורה. בשתי השנים האחרונות הגיעו ההוצאות על ספנות ל־43 מיליון דולר וההוצאות על תעופה לכ־26 מיליון דולר. ההוצאות על נסיעות לחוץ־לארץ המשיכו לעלות בקצב מהיר והיו גבוהות בכ־40 אחוזים מעל השנה הקודמת, לאחר עלייה של קרוב ל־60 אחוזים בשנת 1962.

יבוא המוצרים, לפי הייעוד הכלכלי, 1959 עד 1963

(מיליוני דולרים)

1963*	1962*	1962	1961	1960	1959	
מוצרים לצריכה ישירה						
24.5	16.5	16.0	13.9	18.6	18.5	מזון
13.2	11.9	15.8	17.4	15.4	13.4	צריכה שוטפת
15.2	11.4	13.9	12.9	14.4	12.9	בני קיימא
52.9	39.8	45.7	44.2	48.4	44.8	סך הכל
חומרי גלם						
—	—	63.6	62.5	50.2	46.5	חומרי גלם למזון
330.8	312.0	249.2	212.5	189.3	157.8	חומרי גלם לתעשייה
31.6	29.0	29.5	27.4	28.8	28.9	חומרי גלם לחקלאות
16.8	17.5	17.5	15.5	15.7	18.3	חומרי בניין
32.3	35.2	—	—	—	—	חלקי חלוף
411.5	393.7	359.8	317.9	284.0	251.5	סך הכל
נכסי השקעה						
73.2	70.1	84.5	64.0	52.7	50.2	ציוד לתעשייה לבניין
6.2	8.6	11.3	10.9	8.4	9.3	ציוד לחקלאות
21.3	20.1	33.8	26.9	18.3	15.0	ציוד לתחבורה
16.4	21.7	21.7	61.6	36.5	14.2	אניות ומטוסים
20.1	19.8	16.6	14.1	7.3	5.9	ציוד אחר
137.2	140.3	167.9	177.5	123.2	94.6	סך הכל
47.7	40.0	40.0	34.2	34.9	34.7	דלק
—	—	0.4	0.4	0.3	0.8	שונות
649.3	613.8	613.8	574.2	490.8	426.4	סך הכל כללי
98	97	97	99	102	100	מדד המחירים
662.5	628.6	628.6	580.0	481.2	426.4	סך הכל במחירים קבועים

* לפי סיווג חדש, השונה מזה שהיה נהוג עד 1962.

יבוא השירותים, 1959 עד 1963

(מיליוני דולרים)

1963	1962	1961	1960	1959	
38.0	26.0	18.3	11.4	6.9	נסיעות לחוץ-לארץ
69.1	68.7	53.7	44.2	39.3	תחבורה
31.8	27.9	29.4	22.4	20.6	ביטוח
72.4	69.5	64.7	51.2	41.3	שירותי הון
105.8	113.8	93.0	57.5	55.7	ממשלה, לנמ"א *
45.1	38.1	23.6	18.3	13.4	שונות
362.2	344.0	282.7	205.0	177.2	סך הכל

* לא נזכר במקום אחר.

4. התקבולים החד-צדדיים

לאחר ירידה קלה בשנת 1962 חלה בשנת 1963 עלייה בתקבולים החד-צדדיים שהגיעו לשיא של 351 מיליון דולר, ב-20 מיליון דולר מעל לרמתם ב-1962, וב-4 מיליון דולר מעל לנקודת השיא הקודמת, שהיתה ב-1961.

ההכנסות מהעברות של פרטים, שעלו ב-1962, הוסיפו לעלות במידה ניכרת ביותר בשנת 1963. העליה הגדולה מארצות הרווחה בשנה זו השפיעה, כנראה, על העברות אלה. באשר להעברות

התקבולים החד-צדדיים מחוץ לארץ, 1959 עד 1963

(מיליוני דולרים)

1963	1962	1961	1960	1959	
					העברות של פרטים
82.1	57.8	36.6	28.3	21.8	במזומן
10.2	10.2	8.4	8.5	8.7	בסחורות
139.0	133.9	110.5	97.8	70.7	פיצויים אישיים מגרמניה
28.4	47.0	88.3	75.7	66.4	שילומים מגרמניה
5.9	8.0	10.4	13.9	9.5	מענק ממשלת ארצות-הברית
0.1	—	0.1	0.2	0.3	הסיוע הטכני של האו"ם
					העברות הסוכנות ומוסדות אחרים
83.0	71.8	86.4	81.3	65.5	במזומן
1.8	2.0	5.6	5.4	8.1	בסחורות
350.5	330.7	346.3	311.1	251.0	סך הכל

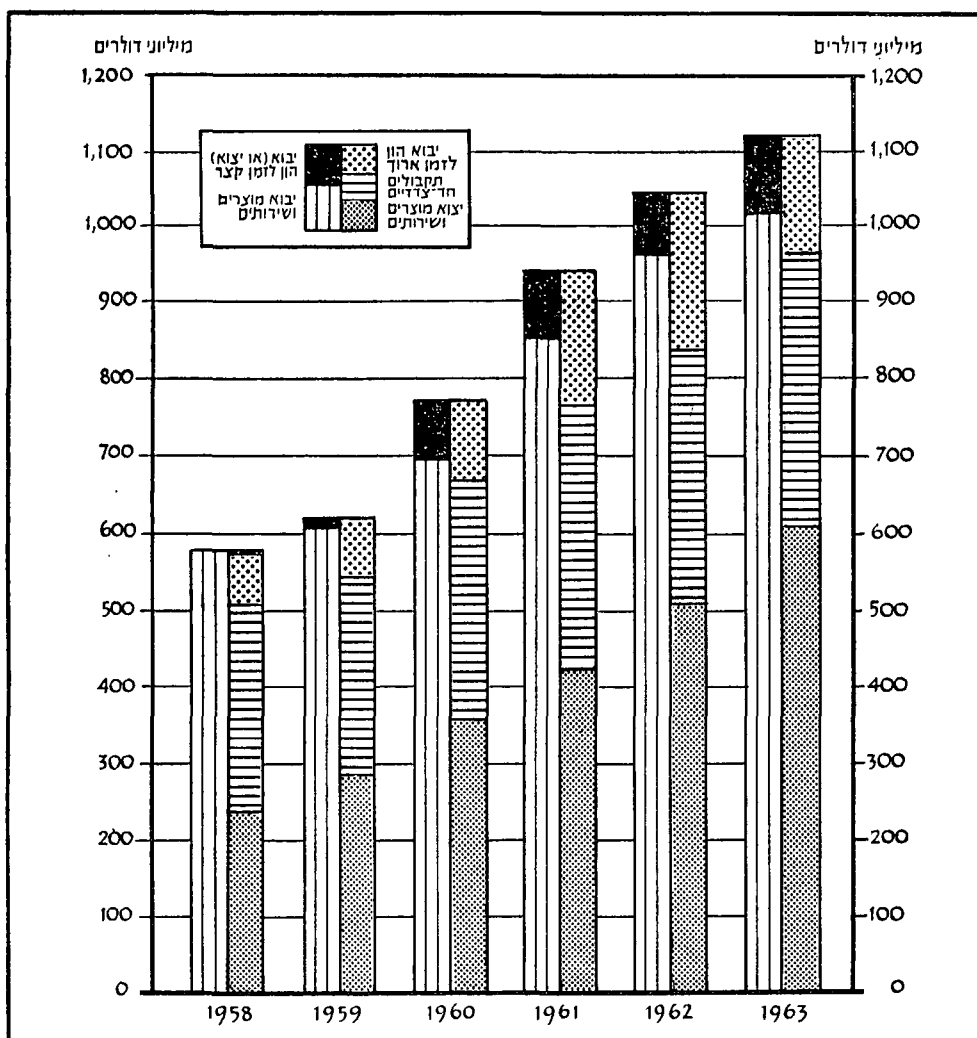
של מוסדות, לאחר ירידה בשנת 1962, חזרו הכנסות אלו ועלו לרמה דומה לזו של השנים 1960 ו-1961. כן חלה עלייה נוספת בהעברות על חשבון פיצויים אישיים מגרמניה, המהוות מזה שנים אחדות את הסעיף הגדול ביותר בתקבולים החד-צדדיים.

לעומת עליות אלה, חלה ירידה נוספת בהעברות על חשבון השילומים מגרמניה. עד סוף 1963 הסתכם יבוא המוצרים והשירותים על חשבון השילומים בכ-730 מיליון דולר, מתוך ההסכם הכולל של כ-820 מיליון דולר, והסכום הנותר ינוצל בעיקר לקניית דלק במשך השנים 1964-1966.

ירדו בהדרגה גם ההעברות בצורת מענקי ממשלת ארצות-הברית. מרבית הסיוע של ממשלת ארצות-הברית ניתן עתה בצורת הלוואות שפרעונן ייעשה בחלקו במטבע ישראלי ובחלקו בדולרים. בשנתיים האחרונות עלה חלקן של הלוואות שיש לפרען בדולרים. בשנת 1963 הגיע

דיאגרמה ג' 4

חיבוא, היצוא ותמורת התשלום, ער 1958 עד 1963

סך הסיוע ממשלת ארצות-הברית ל-56 מיליון דולר לעומת 53 מיליון דולר ב-1962. מתוך סכום זה, רק כ-6 מיליון דולר ניתנו כמענק ישיר ואילו כ-27 מיליון דולר ניתנו כמלווה שיש להחזירו בדולרים. בה בשעה הסתכמו ההלוואות והפקדונות מכספי התמורה של העודפים החקלאיים בכ-22 מיליון דולר.

5. תנועות הון וחובות המדינה

יתרות מטבע-החוץ המשיכו לגדול גם ב-1963. לאחר גידול ביתרות (כולל זהב) בסך 95 מיליון דולר ב-1961, ו-141 מיליון דולר ב-1962, חל גידול נוסף ב-113 מיליון דולר בשנת 1963. ההאטה בקצב הגידול ביתרות היא בעיקרה תוצאה מפרעון מוקדם של חובות על-ידי הממשלה, בסכום של כ-50 מיליון דולר.

בחובות במטבע-חוץ — מחוץ להתחייבויות לממשלת ארצות-הברית במסגרת הסיוע הניתן על-ידיה ומחוץ להתחייבויות על חשבון מלווה העצמאות והפיתוח — חלה זו הפעם הראשונה ירידה מסויימת.

בשנה זו הגיע מועד פרעון של אגרות מלווה העצמאות שנמכרו בשנת 1951. הסכום שעמד לפרעון ב-1963 הגיע לכ-24 מיליון דולר. כבכל שנה, גם השנה נפדו אגרות על-ידי הממשלה פדיון מוקדם — בעיקר בלירות ישראליות. הפדיון המוקדם הגיע לכ-32 מיליון דולר. למרות פרעון כולל זה בגובה של 56 מיליון דולר חלה עלייה של כ-23 מיליון דולר בהתחייבויות ע"ח מלווה העצמאות והפיתוח כיון שהמכירות היו גבוהות מאשר בעבר, והסתכמו ב-79 מיליון דולר לעומת 66 מיליון דולר ב-1962. יתרת מלוות אלה הגיעה בסוף 1963 ל-475 מיליון דולר.

לוח ג' 14

השקעות מחוץ לארץ, לפי הסוג, 1962 ו-1963

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-) מ-1962 ל-1963	1963	1962	
50.1	113.6	63.5	העברות הון במזומנים
-2.5	10.6	13.1	העברות הון באיגרות מילואות העצמאות והפיתוח
6.7	19.6	12.9	העברות הון בסחורות
1.6	8.4	6.8	השקעות חוזרות של רווחים
55.9	152.2	96.3	סך כל ההשקעות מחוץ לארץ
בניכוי:			
			השקעות ישראליות בחוץ לארץ וחיסול
7.0	15.1	8.1	השקעות זרות בארץ
6.0	11.9	5.9	השקעות בניירות ערך זרים
13.0	27.0	14.0	סך הכל
42.9	125.2	82.3	סך כל ההשקעות מחוץ לארץ, נטו

ההתחייבויות לזמן ארוך ובינוני — מחוץ למלוות העצמאות והפיתוח ומחוץ להתחייבויות לממשלת ארצות-הברית — ירדו בכ-30 מיליון דולר. החוב לבנק ליבוא ויצוא ירד ב-11 מיליון דולר, והממשלה שילמה כאמור, כ-50 מיליון דולר כפרעון מוקדם של חובותיה. בהשקעות מחוץ-לארץ חלה עלייה גדולה נוספת, והן הסתכמו ב-152 מיליון דולר לעומת 96 מיליון דולר ב-1962 ו-63 מיליון דולר ב-1961. בעיקר עלו ההעברות במזומנים לשם השקעה בישראל.